

Middelste groene kikker wordt bastaardkikker

Standaardlijst voor de Nederlandse namen van de Europese amfibieën en reptielen

H. Strijbosch, A.H.P. Stumpel, R.C.M. Creemers, J.J.C.W. van Delft,
A. Groenveld & D. Bauwens

In een samenwerkingsverband tussen enkele herpetologen uit Nederland en Vlaanderen zijn Nederlandse namen voor alle Europese amfibieën en reptielen vastgesteld. Daarbij zijn bestaande namen opnieuw tegen het licht gehouden en zijn nieuw beschreven soorten van een Nederlandse naam voorzien.

In Europa¹⁾ worden momenteel 203 soorten amfibieën en reptielen onderscheiden (Arnold & Ovenden, 2002; inclusief 2 aanvullingen). Dit zijn er liefst 68 meer dan in een eerdere uitgave van dit standaardwerk (Arnold *et al.*, 1978), waarin nog van 133 soorten werd uitgegaan. Deze groei van ruim 50% binnen een kwarteeuw is een gevolg van nieuwe taxonomische inzichten (42 extra soorten) en de uitbreiding van het gebied van deze gids (22 extra soorten). Daarnaast zijn er enkele nieuwe soorten beschreven en zijn twee vaak voorkomende exoten aan de Europese herpetofauna toegevoegd. De laatst gepubliceerde Nederlandse namenlijst voor de Europese herpetofauna (Stumpel-Rienks, 1992) is al weer bijna 15 jaar oud en was door al deze ontwikkelingen aan een herziening toe.

Uitgangspunten

- Voor de namenlijst zijn de door Arnold & Ovenden (2002) onderscheiden wetenschappelijke soortnamen als uitgangspunt gebruikt. Er zijn weliswaar andere publicaties met overzichten van de Europese amfibieën en/of reptielen (bijvoorbeeld Gasc *et al.* (1997) en Nöllert & Nöllert (2001) en databases (Amphibiaweb, 2005)), maar dit is een voor iedereen te verkrijgen standaardwerk dat de gehele Europese herpetofauna behandelt. Uitzonderingen op de lijst van Arnold & Ovenden (2002) zijn

gemaakt voor de smaragdhagedissen, die werden opgesplitst in de oostelijke (*Lacerta viridis*) en westelijke smaragdhagedis (*L. bilineata*) (Rykena, 1991) en voor de grotensalamanders, waaraan de Ligurische grotensalamander (*Speleomantes strinati*) is toegevoegd (Lanza, 1999). Hierdoor bevat onze lijst 203 soorten in plaats van de 201 soorten van hun lijst.

- De meeste soortnamen eindigen op salamander, kikker, pad, schildpad, hagedis, skink, gekko, kameleon en slang. Ook voor leken zijn deze soortnamen herkenbaar.
- Veel door ons gebruikte soortnamen zeggen iets over een opvallend uiterlijk kenmerk of eigenschap (bijvoorbeeld geelbuikvuurpad en springkikker), een habitat-aanduiding (bijvoorbeeld heikikker) of bevatten een geografische verwijzing naar het verspreidingsgebied van de soort (bijvoorbeeld Milosadder). Ook combinaties komen veelvuldig voor, waarbij de geografische verwijzingen geplaatst worden voor kenmerken of habitat-aanduidingen (bijvoorbeeld Italiaanse kamsalamander of Spaanse muurhagedis).
- Er zijn drie soorten waar de naamgeving geen betrekking heeft op kenmerken, habitats, de naam van een onderzoeker of geografie. Dit zijn de olm, de scheltopusik en de hardoen. Ook termen als tjitjak en zandloper zijn in eerste instantie niet erg duidelijk. Deze zijn overgeno-

1) Europa wordt gedefinieerd als het continent tot een lijn net ten oosten van Moskou, inclusief de Canarische eilanden, de Selvagens, Madeira en de Middellandse Zee-eilanden, maar exclusief Aziatisch Turkije en Cyprus.

westelijke
smaragdagedis
(Spanje)
Foto: Pedro Janssen

men uit andere talen (tijtjak) of zijn een vertaling van de wetenschappelijke naam (in het Grieks betekent *Psammotriton* zandloper). Alle bovenstaande benamingen zijn gehandhaafd omdat ze reeds lang ingeburgerd zijn en die namen ook in andere talen gebruikt worden.

- Het gebruik van de naam van de ontdekker of beschrijver wordt zoveel mogelijk vermeden. Uitzonderingen hierop zijn Lanza's landsalamander, Ambrosi's grottensalamander, Grafts bastaardkikker, Kemps zeeschildpad, Boettgers hagedis, Boettgers gekko en Delalands gekko. Voor deze soorten was geen voor de hand liggend alternatief.
- De voorkeur is gegeven aan korte namen. De naam roodstaartfranjeteehagedis is ingekort tot franjeteehagedis. Het is de enige vertegenwoordiger van het geslacht *Acanthodactylus* (franjeteehagedissen) in Europa waardoor een nadere aanduiding door middel van het voorvoegsel "roodstaart" niet nodig is. Het kenmerk van de rode staart is overigens vrijwel uitsluitend aanwezig bij juveniele dieren.
- Taalkundige uitgangspunten
Er is gekozen om aan te sluiten bij de richtlijnen met betrekking tot schrijfwijzen, die zijn opgesteld door de Nederlandse Taalunie, de autoriteit wat betreft de Nederlandse taal voor zowel Nederland, Vlaanderen als Suriname.

Hoofdlettergebruik: diernamen zijn soortnamen en krijgen in de regel geen hoofdletter. Het maakt daarbij niet uit of het gaat om de naam van een familie (echte padden, schijftongkikkers, toornslangachtigen), een geslacht (pad, vuurpad, toornslang) of een soort (rugstreeppad, roodbuikvuurpad, geelgroene toornslang). Wanneer een eigenaam deel uitmaakt van een samenstelling en nog uitdrukkelijk naar de persoon, stad, streek e.d. verwijst, blijft de hoofdletter behouden: Lanza's landsalamander, Ambrosi's grottensalamander, Grafts bastaardkikker, Kemps zeeschildpad, Boettgers hagedis, Boettgers gekko en Delalands gekko. Er wordt geen hoofdletter gebruikt bij soortnamen die door een of meer bijvoeglijke naamwoorden worden voorafgegaan zoals oostelijke meerkikker en gewone kameleon.

Soortnamen als Alpenwatersalamander, Griekse landschildpad en Europese tijtjak krijgen wél een hoofdletter, omdat Alpen, Griekse en Europese afleidingen van aardrijkskundige eigennamen zijn. Bij driedelige samen-

stellingen, die in principe aan elkaar worden geschreven, wordt een koppelteken gebruikt wanneer die samenstelling hoofdletters bevat.

Correct is dus Monte-Albogrottensalamander, Gran-Canariareuzenhagedis en Gran-Canariaskink.

Apostrof s bij de tweede naamval wordt alleen gebruikt na een klinker: Lanza's landsalamander, Ambrosi's grottensalamander. De eigenaam en de s worden in alle andere gevallen aaneen geschreven: Grafts bastaardkikker, Kemps zeeschildpad, Boettgers hagedis, Boettgers gekko en Delalands gekko.

Gangbare vervoegingen van eilanden (Siciliaanse, Corsicaanse, Kretenzische) worden gehandhaafd, maar namen waarvan de vervoeging niet algemeen bekend is zoals van Milos, Karpathos, Gyaros en Madeira, worden niet vervoegd.

Naamgeving per soortgroep

Vrijwel alle 23 inheemse soorten in Nederland en Vlaanderen hebben hun oorspronkelijke Nederlandse naam behouden. Probleemgevallen waren de kamsalamander en de benaming voor de groene kikkers. Per groep van soorten worden de meest relevante en opvallende naamswijzigingen en -handhavingen behandeld.

Salamanders

De kamsalamander-groep (voorheen *Triturus* superspecies *cristatus*; Gasc *et al.*, 1997) is recent opgesplitst in vier soorten (*T. cristatus*, *T. dobrogicus*, *T. carnifex* en *T. karelinii*). Hiervan komen er twee in Nederland voor: de inheemse *T. cristatus* en een uitgezette populatie van *T. carnifex* (Bogaerts *et al.*, 2001). In navolging van Griffiths (1996), Arntzen & Borkin (1997) en Thiesmeier & Kupfer (2000) stellen Bogaerts *et al.* (2001) voor om *T. cristatus* de naam noordelijke kamsalamander te geven en *T. karelinii* de naam zuidelijke kamsalamander. Voor de zuidelijke kamsalamander vormt de naam Balkkamsalamander echter een beter alternatief, omdat hiermee goed de kern van het eigenlijke verspreidingsgebied wordt beschreven. Daarmee vervalt in feite de noodzaak om *T. cristatus* van het voorvoegsel 'noordelijke' te voorzien. Bovendien is de term kamsalamander dusdanig ingeburgerd dat deze verkozen is boven noordelijke kamsalamander.

Bij *Triturus pygmaeus* is gekozen voor de benaming dwergmarmersalamander, in aansluiting op de wetenschappelijke benaming.

Bij de grottensalamanders (geslacht *Speleomantes*) is eveneens recent een herziening van de wetenschappelijke namen geweest, waarbij enkele soorten zijn opgesplitst. Bij hun Nederlandse naamgeving deden zich geen problemen voor.

Padden en kikkers

Het grootste discussiepunt was hier de benaming van de groene kikkers. Door te kiezen voor een groep van poelkikker-achtigen en meerkikker-achtigen is het gehele complex goed te omschrijven. De hybriden worden met bastaardkikker aangeduid.

De noodzaak om de benamingen van de groene kikkers opnieuw kritisch te bekijken is vooral ingegeven door de recente beschrijving van een groot aantal nieuwe soorten binnen het groene kikkercomplex. Inmiddels zijn er in Europa 10 soorten en 3 hybriden beschreven, die alle tot het groene kikkercomplex worden gerekend. Met oude benamingen als kleine groene kikker komt men al snel in de problemen. *Rana bergeri* zou dan bijvoorbeeld Italiaanse kleine groene kikker gaan heten. Het gebruik

van maar liefst vier gescheiden woorden voor een soort is niet handig. Bovendien zijn termen als kleine groene kikker en grote groene kikker misleidend, omdat ze te vaak ook als determinatiekenmerk opgevat worden. De benamingen poelkikker en meerkikker zijn overzichtelijker, al kunnen ook deze termen mensen op het verkeerde been zetten. Zo is de term poelkikker een onjuiste vertaling van het Engelse 'pool frog'. Het Engelse woord 'pool' slaat op veel meer watertypen dan alleen poelen; het Engelse woord 'pond' betekent poel. De poelkikker komt beslist niet alleen in poelen voor, de bastaardkikker is er mogelijk zelfs typischer voor. De meerkikker bewoont behalve meren ook tal van andere watertypen als sloten, vaarten, weteringen, plassen in zandafgravingen, beken etc. De termen poelkikker en meerkikker zijn weliswaar niet ideaal, maar zijn door ons verkozen boven de namen kleine en grote groene kikker. Met het vervallen van kleine en grote groene kikker is ook de benaming middelste groene kikker overbodig. De term bastaardkikker doet meer recht aan het intermediaire karakter van deze hybride. Momenteel worden er drie bastaardkikkers onderscheiden (bastaardkikker, Graftsastaardkikker en Italiaanse bastaardkikker).

Ook bij een soort als de heikikker is in eerste instantie naar alternatieven gezocht. Deze kikker komt immers niet alleen op de hei voor, maar ook in bijvoorbeeld laagveen, hoogveen, blauwgrasland en in het rivierengebied. De in sommige Europese talen gebezigde naam veenkikker zou een alternatief zijn, maar ook die dekt de lading niet helemaal. Daarom, en vanwege het feit dat de naam heikikker al heel lang is ingeburgerd, is er voor gekozen om de naam heikikker te handhaven.

Schildpadden

De in Nederland uitgezette soort *Trachemys scripta* is voorzien van de naam roodwangschildpad. Het soms gebezigde roodwangsierschildpad is een onnodige detaillering.

Hagedissen

Binnen het geslacht *Podarcis* is de term muurhagedis gereserveerd voor soorten die (overwegend) muren en andere verticale structuren bewonen. Wanneer ze samen met andere kleine hagedissen voorkomen zijn zij meestal op muren aan te treffen, maar bij het ontbreken van concurrentie nemen ze ook vaak bezit van andere habitats. *Podarcis*-soorten die voornamelijk op de grond leven worden niet met de term muurhagedis aangeduid.

De naam *Podarcis atra* in Arnold & Ovenden (2002) is fout en moet zijn *Podarcis atrata* (Castilla *et al.*, 1998). Dit heeft geen consequenties voor de Nederlandse naam Columbrenehagedis.

Slangen

Het voornaamste discussiepunt was hier de benaming van een aantal addersoorten. In het verleden is *Vipera seoanei* aangeduid als Spaanse adder. De meest voorkomende en wijdst verbreide adder in Spanje is echter de wipneusadder *Vipera latasti*. Deze zou dus meer in aanmerking komen voor deze naam. Om verwarring te voorkomen is er voor gekozen om *Vipera seoanei* aan te duiden als Cantabrische adder. Op deze manier wordt verwezen naar een regio van Spanje die het grootste deel van het verspreidingsgebied van deze soort omvat.

Vipera ursinii krijgt de benaming weideadder toebedeeld. We verwachten dat deze soort binnenkort wordt opgesplitst, waarbij de huidige ondersoorten (*V. ursinii ursinii* en *V. ursinii rakosiensis*) worden verheven tot aparte soorten. Wij stellen dan respectievelijk de benamingen bergweideadder en Hongaarse weideadder voor.

Literatuur

Amphibiaweb 2005: <http://elib.cs.berkeley.edu/aw/>
 Arnold, E.N., J.A. Burton & D.W. Ovenden, 1978. A Field guide to the reptiles and amphibians of Britain and Europe. Eerste druk. Collins Publishers, London, U.K.

hagedisslang (Spanje)
 Foto: Pedro Janssen

olm (Slovenië)
Foto: Bart Siebelink

ribbensalamander (Portugal)
Foto: Henk Strijbosch

vroedmeesterpad (Frankrijk)
Foto: Bart Siebelink

Arnold, E.N. & D.W. Ovenden, 2002. A Field guide to the reptiles and amphibians of Britain and Europe. Tweede druk. Harper Collins Publishers, London, U.K.

Arntzen, J.W. & L. Borkin, 1997. *Triturus* superspecies *cristatus* (Laurenti, 1768). In: Gasc, J.-P., A. Cabela, J. Crnobrnja-Isai-lovic, D. Dolmen, K. Grossenbacher, P. Haffner, J. Lescure, H. Martens, J.P. Martinez Rica, H. Maurin, M.E. Oliveira, T.S. Sofianidou, M. Veith & A. Zuiderwijk (eds.), 1997. Atlas of amphibians and reptiles in Europe. Societas Europaea Herpetologica & Museum National d'Histoire Naturelle (IEGB/SPN), Paris.

Bogaerts, S., H. van Diepen & H. Karman, 2001. Italiaanse kamsalamanders op de Veluwe. *Triturus carnifex*, een nieuwe exoot in Nederland. RAVON nr. 11, jg. 4(2): 25-30.

Castilla, A.M., V. Fernandez-Pedrosa, D.J. Harris, A. Gonzalez, A. Latorre & A. Moya, 1998. Mitochondrial DNA divergence suggests that *Podarcis hispanica atrata* (Squamata: Lacertidae) from the Columbretes Islands merits specific distinction. *Copeia* 1998 (4): 1037-1040.

Griffiths, R.A., 1996. Newts and salamanders of Europe. Poyser, London.

Gasc, J.-P., A. Cabela, J. Crnobrnja-Isailovic, D. Dolmen, K. Grossenbacher, P. Haffner, J. Lescure, H. Martens, J.P. Martinez Rica, H. Maurin, M.E. Oliveira, T.S. Sofianidou, M. Veith & A. Zuiderwijk (eds.), 1997. Atlas of amphibians and reptiles in Europe. Societas Europaea Herpetologica & Museum National d'Histoire Naturelle (IEGB/SPN), Paris.

Lanza, B., 1999. *Speleomantes* Dubois, 1984 - Europäische Höhlensalamander. In: K. Grossenbacher & B. Thiesmeier (eds.): Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas. Band 4/I, Schwanzlurche (Urodela) I, pp. 81-204. Aula-Verlag, Wiesbaden.

Nöllert, A. & C. Nöllert, 2001. Amfibieëngids van Europa. Tirion uitgevers, Baarn.

Rykena, S., 1991. Kreuzungsexperimente zur Prüfung der Artgrenzen im Genus *Lacerta* sensu stricto. *Mitt. Zool. Mus. Berlin* 67(1): 55-68.

Stumpel-Rienks, S.E., 1992. Nomina Herpetofaunae Europaeae. Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas: Ergänzungsband. Aula Verlag, Wiesbaden.

Thiesmeier, B. & A. Kupfer, 2000. Der Kammolch. Ein Wasserdrache im Gefahr. Beiheft der Zeitschrift für Feldherpetologie 1. Laurenti Verlag, Bochum.

Henk Strijbosch
Heilige Stoel 52-50
6601 VH Wijchen

Ton Stumpel
Alterra
Postbus 47
6700 AA Wageningen

Raymond Creemers & Jeroen van Delft
RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen

Axel Groenveld
Kuinderstraat 33 hs
1079 DJ Amsterdam

Dirk Bauwens
Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25
B-1070 Brussel, België

STANDAARDLIJST VOOR DE NEDERLANDSE NAMEN
VAN DE EUROPESE AMFIBIËN EN REPTIELEN

Salamanders

1	<i>Proteus anguinus</i>	olm
2	<i>Chioglossa lusitanica</i>	goudstreepsalamander
3	<i>Euproctus asper</i>	Pyreneeënbeeksalamander
4	<i>Euproctus montanus</i>	Corsicaanse beeksalamander
5	<i>Euproctus platycephalus</i>	Sardinijsse beeksalamander
6	<i>Mertensiella luscbani</i>	Egeïsche landsalamander
7	<i>Pleurodeles walii</i>	ribbensalamander
8	<i>Salamandra atra</i>	Alpenlandsalamander
9	<i>Salamandra corsica</i>	Corsicaanse vuursalamander
10	<i>Salamandra lanzai</i>	Lanza's landsalamander
11	<i>Salamandra salamandra</i>	vuursalamander
12	<i>Salamandrina terdigitata</i>	brilsalamander
13	<i>Triturus alpestris</i>	Alpenwatersalamander
14	<i>Triturus boscai</i>	Iberische watersalamander
15	<i>Triturus carnifex</i>	Italiaanse kamsalamander
16	<i>Triturus cristatus</i>	kamsalamander
17	<i>Triturus dobrogicus</i>	Donaukamsalamander
18	<i>Triturus helveticus</i>	vinpootsalamander
19	<i>Triturus italicus</i>	Italiaanse watersalamander
20	<i>Triturus karelinii</i>	Balkankamsalamander
21	<i>Triturus marmoratus</i>	marmersalamander
22	<i>Triturus montandoni</i>	Karpatensalamander
23	<i>Triturus pygmaeus</i>	dwergmarmersalamander
24	<i>Triturus vulgaris</i>	kleine watersalamander
25	<i>Speleomantes ambrosii</i>	Ambrosi's grottensalamander
26	<i>Speleomantes flavus</i>	Monte-Albogrottensalamander
27	<i>Speleomantes genei</i>	Zuid-Sardinijsse grottensalamander
28	<i>Speleomantes imperialis</i>	geurende grottensalamander
29	<i>Speleomantes italicus</i>	Italiaanse grottensalamander
30	<i>Speleomantes strinatii</i>	Ligurische grottensalamander
31	<i>Speleomantes supramontis</i>	Supramontegrottensalamander

Kikkers en padden

32	<i>Alytes cisternasii</i>	Iberische vroedmeesterpad
33	<i>Alytes dickbilleni</i>	Andalusische vroedmeesterpad
34	<i>Alytes muletensis</i>	Balearenvroedmeesterpad
35	<i>Alytes obstetricans</i>	vroedmeesterpad
36	<i>Bombina bombina</i>	roodbuikvuurpad
37	<i>Bombina variegata</i>	geelbuikvuurpad
38	<i>Discoglossus galganoi</i>	West-Iberische schijftongkikker
39	<i>Discoglossus jeanneae</i>	Oost-Iberische schijftongkikker
40	<i>Discoglossus montalentii</i>	Corsicaanse schijftongkikker
41	<i>Discoglossus pictus</i>	schijftongkikker
42	<i>Discoglossus sardus</i>	Tyrrheense schijftongkikker
43	<i>Pelobates cultripes</i>	Iberische knoflookpad
44	<i>Pelobates fuscus</i>	knoflookpad
45	<i>Pelobates syriacus</i>	Syrische knoflookpad
46	<i>Pelodytes ibericus</i>	Iberische groengestipte kikker
47	<i>Pelodytes punctatus</i>	groengestipte kikker
48	<i>Bufo bufo</i>	gewone pad
49	<i>Bufo calamita</i>	rugstreppad
50	<i>Bufo viridis</i>	groene pad
51	<i>Hyla arborea</i>	boomkikker
52	<i>Hyla intermedia</i>	Italiaanse boomkikker
53	<i>Hyla meridionalis</i>	mediterrane boomkikker
54	<i>Hyla sarda</i>	Tyrrheense boomkikker
55	<i>Rana arvalis</i>	heikikker
56	<i>Rana balcanica</i>	Balkanmeerkikker
57	<i>Rana bedriagae</i>	oostelijke meerkikker
58	<i>Rana bergeri</i>	Italiaanse poelkikker
59	<i>Rana catesbeiana</i>	Amerikaanse brulkikker
60	<i>Rana cerigensis</i>	Karpathosmeerkikker
61	<i>Rana cretensis</i>	Kretenzische meerkikker

Syrische knoflookpad (Griekenland)
Foto: Henk Strijbosch

Grafs bastaardkikker (Frankrijk)
Foto: Bart Siebelink

Europese moerasschildpad (Griekenland)
Foto: Bart Siebelink

- 62 *Rana dalmatina* springkikker
- 63 *Rana epirotica* Griekse poelkikker
- 64 *Rana graeca* Griekse beekkikker
- 65 *Rana iberica* Iberische beekkikker
- 66 *Rana italica* Italiaanse beekkikker
- 67 *Rana* kl. *esculenta* bastaardkikker
- 68 *Rana* kl. *grafi* Grafts bastaardkikker
- 69 *Rana* kl. *hispanica* Italiaanse bastaardkikker
- 70 *Rana latastei* Italiaanse springkikker
- 71 *Rana lessonae* poelkikker
- 72 *Rana perezi* Iberische meerkikker
- 73 *Rana pyrenaica* Pyreneeënbeekkikker
- 74 *Rana ridibunda* meerkikker
- 75 *Rana sibirica* Albanese poelkikker
- 76 *Rana temporaria* bruine kikker

Schildpadden

- 77 *Caretta caretta* dikkopschildpad
- 78 *Chelonia mydas* soepschildpad
- 79 *Eretmochelys imbricata* karetschildpad
- 80 *Lepidochelys kempii* Kemps zeeschildpad
- 81 *Dermochelys coriacea* lederschildpad
- 82 *Mauremys leprosa* Moorse beekschildpad
- 83 *Mauremys rivulata* Balkanbeekschildpad
- 84 *Emys orbicularis* Europese moerasschildpad
- 85 *Trachemys scripta* roodwangschildpad
- 86 *Testudo graeca* Moorse landschildpad
- 87 *Testudo hermanni* Griekse landschildpad
- 88 *Testudo marginata* klokschildpad

Hagedissen

- 89 *Cyrtopodion kotschy* naaktvingergekko
- 90 *Euleptes europaea* bladvingergekko
- 91 *Hemidactylus turcicus* Europese tijtjak
- 92 *Tarentola angustimentalis* Oost-Canarische gekko
- 93 *Tarentola boettgeri* Boettgers gekko
- 94 *Tarentola delalandii* Delalands gekko
- 95 *Tarentola gomerensis* Gomeragekko
- 96 *Tarentola mauritanica* muurgekko
- 97 *Laudakia stellio* hardoen
- 98 *Chamaeleo africanus* Afrikaanse kameleon
- 99 *Chamaeleo chamaeleon* gewone kameleon
- 100 *Anguis cephalonica* Peloponnesohazelworm
- 101 *Anguis fragilis* hazelworm
- 102 *Ophisaurus apodus* scheltopusik
- 103 *Acanthodactylus erythrorurus* franjeteenhagedis
- 104 *Algyroides fitzingeri* Tyrrheense kielhagedis
- 105 *Algyroides marchi* Andalusische kielhagedis
- 106 *Algyroides moreoticus* Peloponnesoskielhagedis
- 107 *Algyroides nigropunctatus* Dalmatische kielhagedis
- 108 *Eremias arguta* steppehagedis
- 109 *Lacerta agilis* zandhagedis
- 110 *Lacerta anatolica* Kleinaziatische berghagedis
- 111 *Lacerta aranica* Aranberghagedis
- 112 *Lacerta aurelioi* Andorraberghagedis
- 113 *Lacerta bedriagae* Tyrrheense berghagedis
- 114 *Lacerta bilineata* westelijke smaragdhagedis
- 115 *Lacerta bonnali* Pyreneeënberghagedis
- 116 *Lacerta dugesii* Madeirahagedis
- 117 *Lacerta graeca* Griekse berghagedis
- 118 *Lacerta horvathi* Kroatische berghagedis
- 119 *Lacerta lepida* parelhagedis
- 120 *Lacerta monticola* Iberische berghagedis
- 121 *Lacerta mosorensis* Mosorberghagedis
- 122 *Lacerta oxycephala* spitskopberghagedis
- 123 *Lacerta perspicillata* brilhagedis
- 124 *Lacerta praticola* weidhagedis

klokschildpad (Griekenland)
Foto: Henk Strijbosch

muurgekko (Spanje)
Foto: Pedro Janssen

hardoen (Griekenland)
Foto: Henk Strijbosch

125 <i>Lacerta saxicola</i>	rotsagedis
126 <i>Lacerta schreiberi</i>	Iberische smaragdagedis
127 <i>Lacerta trilineata</i>	reuzensmaragdagedis
128 <i>Lacerta viridis</i>	oostelijke smaragdagedis
129 <i>Lacerta vivipara</i>	levendbarende agedis
130 <i>Ophisops elegans</i>	slangenooagedis
131 <i>Podarcis atrata</i>	Columbretenagedis
132 <i>Podarcis bocagei</i>	Noordwest-Iberische agedis
133 <i>Podarcis carbonelli</i>	Zuidwest-Iberische agedis
134 <i>Podarcis erhardii</i>	Egeïsche muuragedis
135 <i>Podarcis filfolensis</i>	Maltese muuragedis
136 <i>Podarcis gaigeae</i>	Skyrosagedis
137 <i>Podarcis hispanica</i>	Spaanse muuragedis
138 <i>Podarcis lilfordi</i>	Balearenagedis
139 <i>Podarcis melisellensis</i>	karsthagedis
140 <i>Podarcis milensis</i>	Miloshagedis
141 <i>Podarcis muralis</i>	muuragedis
142 <i>Podarcis peloponnesiaca</i>	Peloponnesoshagedis
143 <i>Podarcis pityusensis</i>	Pityusenagedis
144 <i>Podarcis raffonei</i>	Eolische agedis
145 <i>Podarcis sicula</i>	ruïneagedis
146 <i>Podarcis taurica</i>	Taurische agedis
147 <i>Podarcis tiligwerta</i>	Tyrrheense muuragedis
148 <i>Podarcis wagleriana</i>	Siciliaanse agedis
149 <i>Psammodromus algirus</i>	Algerijnse zandloper
150 <i>Psammodromus hispanicus</i>	Spaanse zandloper
151 <i>Gallotia atlantica</i>	Oost-Canarische agedis
152 <i>Gallotia caesaris</i>	Boettgers agedis
153 <i>Gallotia galloti</i>	Canarische agedis
154 <i>Gallotia gomerana</i>	Gomerareuzenagedis
155 <i>Gallotia intermedia</i>	Tenerifereuzenagedis
156 <i>Gallotia simonyi</i>	Hierroreuzenagedis
157 <i>Gallotia steblii</i>	Gran-Canariareuzenagedis
158 <i>Ablepharus kitaibelii</i>	slangenooagskink
159 <i>Chalcides bedriagai</i>	Iberische skink
160 <i>Chalcides chalcides</i>	hazelskink
161 <i>Chalcides ocellatus</i>	parelskink
162 <i>Chalcides sexlineatus</i>	Gran-Canariaskink
163 <i>Chalcides simonyi</i>	Oost-Canarische skink
164 <i>Chalcides striatus</i>	gestreepte hazelskink
165 <i>Chalcides viridanus</i>	West-Canarische skink
166 <i>Mabuya aurata</i>	gouden skink
167 <i>Ophiomorus punctatissimus</i>	pootloze skink
168 <i>Blanus cinereus</i>	Moorse wormagedis
169 <i>Blanus strauchi</i>	Klein-Aziatische wormagedis

Slangen

170 <i>Typhlops vermicularis</i>	wormslang
171 <i>Eryx jaculus</i>	zandboa
172 <i>Coluber algirus</i>	Algerijnse toornslang
173 <i>Coluber caspius</i>	Kaspische toornslang
174 <i>Coluber collaris</i>	roodkoptoornslang
175 <i>Coluber gemonensis</i>	Balkantoornslang
176 <i>Coluber gyarusensis</i>	Gyarostoornslang
177 <i>Coluber hippocrepis</i>	hoefijzerslang
178 <i>Coluber najadum</i>	slanke toornslang
179 <i>Coluber nummifer</i>	gevekte toornslang
180 <i>Coluber viridiflavus</i>	geelgroene toornslang
181 <i>Coronella austriaca</i>	gladde slang
182 <i>Coronella girondica</i>	Girondische gladde slang
183 <i>Eirenis modestus</i>	maskerdwergsling
184 <i>Elaphe diene</i>	steppeslang
185 <i>Elaphe lineata</i>	Italiaanse esculaapslang
186 <i>Elaphe longissima</i>	esculaapslang
187 <i>Elaphe quatuorlineata</i>	vierstreepslang
188 <i>Elaphe scalaris</i>	trapslang
189 <i>Elaphe situla</i>	luipaardslang
190 <i>Macroprotodon cucullatus</i>	mutsslang

gewone kameleon (Spanje)
Foto: Paul van Hoof

Zuidwest-Iberische hagedis (Spanje)
Foto: Paul van Hoof

Algerijnse zandloper (Spanje)
Foto: Paul van Hoof

191	<i>Malpolon monspessulanus</i>	hagedisslang
192	<i>Natrix maura</i>	adderringslang
193	<i>Natrix natrix</i>	ringslang
194	<i>Natrix tessellata</i>	dobbelsteenslang
195	<i>Telescopus fallax</i>	katslang
196	<i>Vipera ammodytes</i>	zandadder
197	<i>Vipera aspis</i>	aspisadder
198	<i>Vipera berus</i>	adder
199	<i>Vipera latasti</i>	wipneusadder
200	<i>Vipera schweizeri</i>	Milosadder
201	<i>Vipera seoanei</i>	Cantabrische adder
202	<i>Vipera ursinii</i>	weideadder
203	<i>Vipera xanthina</i>	Kleinaziatische adder

adder (Nederland)
Foto: Pedro Janssen

aspisadder (Frankrijk)
Foto: Pedro Janssen

wipneusadder (Spanje)
Foto: Pedro Janssen

zandadder (Italië)
Foto: Pedro Janssen